Р19 Ср II 351.1
~~I 394~~

ОДГОВОР

ЦЕ СРПСКЕ
САД 703

НА

СИТНИЦЕ

ЈЕЗИКОСЛОВНЕ

Г. Ј. ХАЏИЋА = М. СВЕТИЋА.

У БЕЧУ,

У ШТАМПАРИЈИ ЈЕРМЕНСКОГА МАНАСТИРА

1839.

Инв. бр. 200.345

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ

Овај је одговор написан јоште у мјесецу Септемврију прошавше године, но због моје болести није се могао наштампати до сад (у Февруарију 1839).

В. С. К.

Истина, ди многи људи, не само у нас, него и у другијех народа, вичу на рецензије; али сви прави књижевницы признају, да су оне литератури од велике користи. Опомињем се, да сам, доста подавно, читао у њекаквоме Руском журналу, да су узрок томе, што се на рецензије виче, њешто рецензенти, који доста пута у рецензирању не разликују књиге од списатеља; а њешто и списатељи, који се стиде и најмању погрјешку своју признати. Дакле је рецензентско главню правило, да се здраво разликује књига од списатеља, т. ј. спомињући и поправљајући погрјешке у књизи да се не дира у личност списатељеву, која с књигом и с њезиним погрјешкама нема никакове свезе; а за списатеље у поменутоме Руском журналу стоји: зашто би се они стидјели признати гдјекоје погрјешке, кад се таковијех налази у књигама најславнијих, и старијех и новијех списатеља свију народа, па се тиме ни мало не умањује њихова слава и заслуга. А најпослије нека списатељи у овоме догађају мисле, шта им драго: књига се ни једна не рецензира ради њезина списатеља, него ради користи и напретка литературе.

Које би списатеље сад у нас ваљало рецензирати? — Кад бисмо за то имали новине (које би можс бити за језик и за сву литературу биле корисније, него светроје политичке, што имамо), онда би ваљало рецензирати све књиге, које сад излазе, а гдјекоје и пређашње, а осо-

*

бито онијех списатеља, за које се мисли (право или криво), да су између првијех. По томе ја сам се ево наканио, да кажем њеколико ријечи *о ситницама језикословним Г. Јована Хаџића* или *Милоша Свешића;* но јесам ли ја овдје рецензент, или је то био Г. Хаџић, па се ја сад од њега браним, то нека суде и пресуђују читатељи.

Књижица је ова наштампана на једноме табаку у осмини, и кад се одбије први лист, на коме јој је име („*Ситнице езикословне, одъ* I. *Хаджића-Свешића.* I. У Новом Саду, печатано у Типогрифіи Јанковићевой 1837.”), и послѣдња страна, на којој нема ништа, онда је остаје само 13 страна. Ласно може тко (да не рекнем сватко) помислити: каку рецензију заслужује то шест листа и по? — Важност књиге не цијени се по њезиној величини, него по ономе, што је у њој, и од кога је; а ова књижица особито заслужује, да се на њу мало погледа по важности, коју јој је показао њен списатељ, како с тиме, што ју је саму за себе наштампао и трошак за њу платио, тако и с онијем, *што* у њој говори, и *како* говори.

Сва је ова умотворина *Г. Хаџића* раздијељена на два дијела: „I. *Граммашицима Србским.*” „II. *Кнезъ Князъ, Законъ.*”

У првоме дијелу ово су главне мисли Г. списатеља: 1) Како је Шлецер казао о Руској историји: „Будући да безъ критическогъ сравньиваня Лѣтописа у Руской повѣстници ништа ніе починяти, а ово іоштъ учинѣно ніе, и тако іоштъ за садъ нитко незна, кои су прави и истинити Лѣтописи, нити тко исте подпуно из-

яснити уме: *то я као за срећу неку држимъ, што є до садъ у старой Руской Исторіи тако мало писано;*" тако он каже: „да є срећа за Србскій єзыкъ, што до данасъ іоштъ подпуне и у системи написане Грамматике Србльи немаю, или поне што су уверени, да такове немаю;" 2) „Одъ колике бы важности и ползе Лѣтописъ Берлинскога дружства за Немецкій єзыкъ одъ год. 1820. было, да є коіомъ срећомъ у време Готтшеда или Аделунга постао;". 3) „И да ніе О. Арделіе делла Белла одъ год. 1828. Релковића Славонске Грамматике одъ год. 1767, и Ланошовића 1778. Іосифа Волтиджіе 1803. у системи было, тежко бы се толико погрешака у єзыку Србаля западне цркве у ньіове књиге увукло, и неверуємъ, да бы Г. Берлићь год. 1833. у своіой Грамматики у искушенѣ дошао, онолико неоснованы правила' поставити, да се ніє на пређашнѣ системе оснивао. Тако н. п. да Г. Берлићъ ніе читао на стр. 38. Г. В. Ст. Караджића Грамматике подъ 6) „Имена, која се свршују на ац, и на ао, и млога друга на ак, ал, аль, ам, ан, ань, ап, ар, ас, ат, ач, у свима осталим падежима (осим Род. млож.) губе а," онъ небы на стр. 29 своє Грамматике казао „daß alle in ac, acs, ak, al, alj, am, an, anj, ap, ar, as, und at, ausgehende Hauptwörter dieses im Nominativ wegen des Wohlklanges eingeschaltene a, im Genitiv und allen übrigen Beugfällen, den Genitiv der vielfachen Zahl ausgenommen, verlieren," и пр. и тако гди є Г. Вукъ са неопредѣлѣнымъ назначеніемъ „млога друга" погрешности правила свога избећи трудіо се, ту є Г. Берлићъ свою погрешку са „Alle" съ примѣчаніемъ подъ *) daß ein wegen des Wohlklanges

eingeschalteten a tonlos ist, folglich ist es auch unakcentuirt; wenn aber vor c, cs, k, l, lj, m, n, nj, p, r, s, und t, ein betontes á à oder â steht, so geht dieses a weder im Genitiv noch in andern Beugfällen verloren — „исправити старао се;" 4) Да он ове мисли своје Српскијем Грамматицима за то „сообштава" „да не бы може быти изъ велике желѣ и ревности стварь преухитрили и у брзости изванъ пута протрчали, да Грамматикъ Србскій, преправившій ключь обштый Філософіе єзыка, независимо одъ досадашњи' система' радити, говорный єзыкъ у свима отношеніяма употребленія сматрати, и по дугомъ испытиваню онога, како быва, и зашто тако а не иначе быва, топрвъ правило, да тако а не иначе у єзыку валя да буде, основати мора."

Сад ја молим Г Г. читатеље, да би послушали мој одговор (или моје мисли) на ове мисли Г. Светића. И тако:

На 1) Ја остављам читатељима, нека суде, може ли се оно све за праву истину узети, што је Шлецер казао за Руску историју. Може бити, да је оно њему само дошло на ум, те казао срдећи се на погрјешке у историјама другијех народа; јер ако је срећа, што је у старој Руској историји *мало* писано, онда би морала још већа срећа бити, да није *нимало*: па шта би онда Шлецер сравњивао? Шта ли би знао казати о Руској историји? (Јер он сам каже, да се историја не може сањати). По овоме нека читатељи суде и о ономе, што Г. Светић каже за Српску Грамматику. Кад он (Г. Светић) казујући оно, што су други већ казали, овога посла управо не разумије, а шта би у њему знао

казати, да прије њега нико ништа о томе није писао?

На 2) Добро би било, да је онај љетопис Берлинскога друштва од год. 1820. постао у вријеме Готтшеда или Аделунга; али је питање: Јели могао постати?

На 3) Ако су Грамматике (Дела Белина, Рељковићева, Ланошевићева и Волтицијева) криве, што се „толико погрешака у езику Србаля западне цркве у њіове књиге увукло," то би ваљало, да су књиге Србаља источне цркве, који Грамматике још немају, или „поне" који су увјерени, да је немају, без погрјешака у језику; а видимо, да то не само што није истина, него би се готово могло доказати, да у овијех погрјешака има више, него у онијех. — Да Г. Брлић у својој Грамматици одъ год. 1833. не би „у искушеніе дошао, онолико неоснованы правила' поставити, да се ніе на пређашнѣ системе оснивао," ја се са Г. Светићем о томе не ћу препирати, него ћу само да кажем што о *примјеру*, који је он у томе узео. Вук је 1818. год. у својој Грамматици онако казао, као што је онда знао, а у Даници за год. 1828. на страни 3. и 4, казао је, да је оно *а* (које се у род. и у осталијем падежима, осим род. множ. избацује) свагда без гласоудара, и да је у староме Славенском језику мјесто њега *ъ* или *ь*, у данашњему *е* или *о* (као и у Рускоме и Чешком), а у Крањскоме ни чисто *а*, ни *е*, ни *о*, него онакови глас, као што Каравласи данас изговорају *ъ* (као што је у предговору к пословицама на страни XXVI. казао, да се и у Доброти говори); по том је Г. Брлић у својој Грамматици 1833.

год. онако казао. И ја мислим, да су у тијем ријечима *главна* правила о томе, н. п. *пе̂шак пе̂шка*, *и пешак пешáка*; *пàс псà*, и *пâс пâса* и т. д. Да се и овдје налази ријечи, које (или што би их без *а* било тешко изговорити, или што су туђе и по своме постанку у овај ред не иду) од општега правила одступају (као н. п. *свјѐшлац*, *свјешлàца*; *мр̀швац*, *мршвàца*; *чѝстац*, *чистàца*; *ту̀цак*, *туцàка*; *ѐман*, *ѐмана*; *шàван*, *шàвана* и т. д.), то није ништа ново. Сад ако Г. Светић налази, да ово не ваља, зашто не каза, како би ваљало, него само Вука и Брлића окриви, а кривице им не каза (а он, као јуриста и судија, ваљало би да зна, да то није путно). Вук не мисли, да није нигдје погријешио, и да не може погријешити, само мисли, да своје погрјешке опет он може боље поправити, него што би му их Г. Светић поправио.

На 4) Видјели смо, каке су мисли Г. Светића; а у напредак ћемо видјети, да би он много боље и паметније учинио, да је гледао, *говорни* језик сам боље да научи (макар само *како* бива, а просто му *зашто* онако бива) и у писању каквагод правила (ако не за друге, а оно барем за себе) да постави, него што се другима намеће за учитеља у ономе, што сам не зна.

У другоме дијелу каже Г. Светић, да је од корије̂на *кънъ* или *кнѣ* постало *кон*, а од овога послије *кнезъ*, *князь*, *законъ*, *книга* (књига), *конниія*, *наконче*, Азијатски *Кан*, Германски König, Староњемачки Kuning, Готски

Kuniggs, Англијски King; Латински предлог *cum* и *con*, по том consul, consilium, cunae, cunabula.

На ово ја велим: 1) Кад би истина било, да је ријеч *кнез* или *князь* постала од Славенске ријечи *кон*, и да су с тијем ријечима сродне како Татарско *хан* и *кан*, тако и Германско König и т. д., онда ми овдје ништа друго не би ново нашли, осим' знака, како Г. Светић једнако тражи себи славу у туђем послу; јер је то казао Добровски још 1814. год. у својој првој Слованци на страни 219. Али у Г. Светића ништа није ново, тражити себи славу, као прије нечувену новину и своје измишљење казујући оно, што су други већ прије казали. Тако сам, н. п. ја у Даници за год. 1828. наштампао на 67 листа и по. „*Главна свршивања суштествителни и прилагателни имена у Српскомјезику*," а он по ономе скрпи њешто и у III. Ч. Љетописа за годину 1829. изда на 8 листа: „*Езикъ Србскій, ображаванье Србски речій.*" Па да се барем знао мојијем послом помоћи, као што би се помогао човјек, који ствар ону разумије, ником ништа; него је и оно, што сам ја право казао, испреметао и замрсио, и толико погрјешака учинио, да му је све дјело од њих шарено, као говор човјека, који бунца, па рекне по коју ријеч паметно, па онда што лудо и наопако, па опет тако, н. п. да су ријечи: *роб*, *власи*, *свасти*, *чести*, *части ноћ* произведене од *глагола*; да је, и п. *кукиште* произведено са *ште*, а *позориште* са *ште*; да је, и. п. *кадионица* произведена са *оница*; да је *Николић* од Никола, као и *Павлић* од Павао (а не зна, да је *Николица* од Никола,

као *Павлић* од Павао; а *Николић* је од Никола, као *Павловић* од Павао) и т. д. Ово је само њеколико примјера, а кад би се хтјело све погрјешке назначити, ваљало би написати најмање онолико, колико је и Г. Светић написао.

Ја мало прије рекох: *кад би истина било*, да је ријеч *кнез* или *князь* постала од Славенске ријечи *кон*; јер *Г. Копитар* каже и *доказује* (у Глаголити на страни XXI., XXXII. и 74.), да је ријеч *кнез* или *князь* начињена од Германске ријечи kuning, као и *пенязь* од Pfening, и *усерязь* од Готског ausahrings.

2) Вриједно би било, да нам Г. Светић каже, од куда он зна, да је *кон* најприје било *кůн* или *кнъ*? Кад би се то могло доказати (старијем рукописима, који се једини у томе могу примити за свједоке), онда би *кон* била ријеч нова по сјеверноме нарјечију, а по јужноме ваљало би да је *кан*; ако ли то само Г. Светић *мисли*, ваља му одбити на дару, као и остало све, што другима казује, а ни сам не зна.

3) Ја бих и сад прије рекао, да је ријеч *наконче* отуда постала, што се даје дјевојци *на коња*, него од *кон*; а *коњиција* мислим да је ријеч Турска, јер кад би била од *кон*, онда би ваљало да је познатија по западњијем крајевима народа нашега (гдје данас готово није ни позната, већ се мјесто ње говори ријеч Славенска *сусјед*), него по источнијем и сјевернијем, куда мјесто ње друге ријечи и нема; за *књигу* пак ја волим вјеровати Добровскоме, да је од king (које у Хинеском језику значи *књига*), него Г. Светићу, да је од *кон*.

4) Јесу ли Латинске ријечи: cum, con, con-

sul, consilium и cunae, cunabula од Славенскога *кон*, ја то остављам *Г Г. Копитару*, *Гримму и Шаффарику* и осталијем правијем и достојнијем судијама у оваковоме послу, нека они пресуде; него се бојим, да ово нијесу за њих праве ситнице, којима се они морају смијати.

Ово је све био говор само о *мислима* Г. Светића, но да речемо коју ријеч и о *језику*. У оваковога списатеља, који *будућијем* Српскијем *Граммашицима* даје науку, а дојакошње и садашње *поправља*, а поред тога и поёте, који сам каже *), да *музе с њиме*

---

*) У стиховима: „Моя Муза," који су наштампани у 23. ћабакународнога листа од 5. Јунија 1838. године. Да би се моји читатељи о томе још боље увјерили, и да би могли видјети, како то Г. Светић говори, ево додајем те цијеле његове стихове од слова до слова:

МОЯ МУЗА.

Вѣрна муза наслонила нѣжне главе кротакъ ликъ,
На прси ми пала мила, боравила сладакъ санъ.
Тихо, тихо, нека спава; умору е покой сласть;
Сномъ се нектаръ душе ліе, и небесный крѣпи гласъ.
Кад се муза пробудила, у башчу е шетала,
Росомъ е се ютра мила, руже цвѣтакъ узбрала,
Да њомъ съ чела зной ми утре, и разведри ума трудъ.
Кад е была под ябукомъ, дуну ветаръ, шушну листъ;
Да е Муза преспавала пуны десетъ лѣта вѣкъ.
Съ тужбомъ иде укорена, носеѣ' руже нѣжанъ цвѣтъ;
Алъ' іой суза оку дала лепоте намъ вышій цвѣтѣ.
Съ чела зной ми утирала, беседила м' дивеѣи с':
„Нисамъ ли я подносила съ тобомъ брига стотину,
„За десетакъ овы лѣта, што ме коре съ ветромъ листъ;
„На свештеномъ, светскомъ Суду вѣрно правду бранила;

раде, ваљало би, да је језик *правилан*, *чист и сладак*; али несрећом наше литературе овдје нема тога својства ни једнога. И за велико је чудо, како Г. Светић, који већ око 20 година не само којешта пише и штампа, него тобоже и о Грамматици мисли и Грамматике учи и поправља, не постави себи какво правило, па онога у писању да се тврдо држи, него и данашњи дан (не само на једноме табаку, него на једној страни и готово у једној врсти) *једне* ријечи сад пише овако, сад онако! Како да би се Г. Светић о овијем погрјешкама својима увјерио, тако да би се (и он, а и други ко) у на-

---

„Србску младежь управляла на своегъ рода славе путъ;
„Врстна Борђа Лѣтописца заменула у часъ лютъ;
„Цару Францу вѣнацъ плела, дижућ' Србма чувства жаръ;
„Своегъ языка танке жиле Србской браћи явила;
„Лукіана оплакала, съ ураніомъ раннла;
„Іоштъ утѣху теби дала за жертвама срдца твогъ;
„Саву воду пребродила, Србу руку пружила,
„А садъ теби зной таруећи одъ умора заспала?"—
Доста Музо, здрава была, на груди ми спавала,
Ютромъ ружу лепу брала, браћи нашой пружала,
Руменія враћаласе, нове пѣвце будила;
Іоштъ имъ любко беседила, да е ружа одъ насъ даръ,
Нека само згодно узму, неће бости бодля прстъ.

М. Светиѣъ.

Може бити, да на сујету Г. Светића нико не би могао начинити приличније сатире, од ове, коју је он са своју музом себи начинио. Кад човјек добро мислећи ове његове и музине ријечи прочита, мора казати, да је муза краткоумнија и безобразнија од свога љубимца; и тако Г. Светићу свему овоме ништа истинитије није казао, него, да је ово његова муза.

предак од њих сачувати могао, ја ћу овдје нѣколико примјера од њих да назначим. И тако:

1) На страни 6. *сообштавамъ*, на стр. 14. *сообщити*; на стр. 8. *вообште*, а на 14. *вообще*; на стр. 4. *Немачкой*, на 5. *Немецкій*, а на 14. *старонѣмачко*; на 11. у једној врсти *Серби*, а у другој *Србаля*; на стр. 5. *њіове књиге*, а на стр. 14. *књига*; на стр. 5. и *Берлиѣь* и *Берликъ* и т. д. Ове су неједнакости у *једнијем* ријечима, а у *једнакијем* другијем не ћу ни споминьати, осим онијех, које иду у разлику између нарјечија језика нашега; но да би се ово боље разумјети могло, почећу мало поиздаље. Као што је и прије напомињато, главна је разлика у језику нашему у изговарању онијех слогова, који се у Славенскоме језику пишу са словом *ѣ*; и по томе изговарању језик се наш дијели на три главна нарјечија, т. ј. *источно*, *јужно*, и *западње*. У источноме се овај слог изговара као *е*, н. п. *вера*, *семе*, *колено*, *дед*, *девојка*, *деште*, *сено*, *бело*, *лепо*, *несам*, *сејати*, *смејати* се, *желети*, *волети*, *видети*, *вртети*, *где*, *овде*, *онде* и. т. д. Овако је у многијем ријечима и у данашњему Славенском језику *е* мјесто *ѣ*, н. п. *песокъ*, *млеко*, *время*, *пре* (н. п. прекрасный), *предъ* и т. д.). У западњему се изговара свуда као *и*, н. п. *вира*, *симе*, *колино*, *дид*, *дивојка*, *дите*, *сино*, *било*, *лито*, *нисам*, *вијати*, *сијати*, *смијати* се, *желити*, *волити*, *видити*, *вртити*, *гди*, *овди*, *онди* и т. д. (овако се и у Малој Росији не само *говори*, него сам ја слушао у Кијеву гдје се *чита* и поје у *цркви* „Радуйся *невисто неневистная*;" а и Руско *дитя* — мјесто *дѣтя* — и-

де у овај ред). У јужноме пак изговара се од више руку: а) Гдје се у другијем нарјечијама глас на овоме слогу не отеже, ондје се изговара као *је*, н. п. *вјера*, *сјеме*, *пјевати*, *цвјетови*, *бјежати*, и т. д. б) У овоме догађају кад је овај слог послије *д*, *л*, *н*, и *т*, онда се свуда (као и у Славенскоме и у Руском језику што *ми* читамо) претвори *л* у *љ*, а *н* у *њ* (н. п. *љето*, *њедра*), а по многијем мјестима (као н. п. у Херцеговини, Црној гори и Боки) *д* у *ђ*, а *т* у *ћ*, н. п. *ђед*, *ђевојка*, *ђеца*, *виђети*, *гђе* (ђе), *овђе*, *онђе*, *врћети*, *лећети*, *ћерати* и. т. д.; по њекијем пак мјестима, особито к западу (као у Дубровнику и у Босни — особито по варошима) ова се два слова не претварају, него се говори: *дјед*, *дјевојка*, *дјеца*, *видјети*, *гдје*, *овдје*, *ондје*, *вртјети*, *тјерати* и т. д. (и за ово могло би се рећи, да је варошки — господски — говор јужнога нарјечија). в) Гдје би требало глас на овоме слогу отегнути, ондје се свуда изговара као *ије*, н. п. *дијете*, *сијено*, *бијело*, *лијеп*, *нијесам*, *ријеч*, *ријека* и т. д. Тако се по овијем правилима говори, које наши списатељи још никако не могу да разумију, н. п. *дијѐте*, *ђѐтета*, и *ђѐца*; *лијѐпо*, *љѐпшē*, и *љепòта*; *ријѐка* и *рјѐчица*; *рјѐч* и *рјѐчит'*; *сȉјено* и *сјѐнина* и т. д.) г). Пред *ј* (по Славенскоме пред *я* и *ю*) изговара се као *и*, н. п. *вијати*, *сијати*, *смијати* се и т. д. (по овоме правилу и пред самогласнијем словима може се чути као *и*, н. п. *изјести*, *изио*, *изјела*; тако је постало и *Биоград* место Бјеоград (Бјелград) и т. д. У њеколико ријечи изговара се овај слог и у јужноме нарјечију као *е* (на коме се глас не отеже), н. п.

неки, неко, некад, нешто (но у Црној гори, а и у Дубровнику ја сам слушао и *њеки, њека, њекад* и *њешто*); *срести; времена, временит* (од *вријеме*) *ждрѐбеша, ждребѐћи* (од *ждријебе*), *јàстребови, јастрѐбаст* (од *јастријеб*); *трѐд* (кућом), а каже се *нàтријед* и *сиријед*; *трѐко* (брда), а каже се и *тријеко* (н. п. отишао, т. ј. преко воде, на ону страну); *тре* гдје се кратко изговара, ондје је *е*, н. п. *трѐвариши, трештòриши, трѐлазиши, трешѝсаши*; а гдје би се морао глас на *е* отегнути, ондје је *ије*, н. п. *тријѐвара, тријѐшои, тријѐлаз, тријѐпис, тријѐклад* и т. д. По изговору западњега нарјечија може се рећи, да се у јужноме изговара *е* мјесто *је* и у ријечима *срѐћа* и *врѐћа*. Но ово све припада к својству јужнога нарјечија, нити ове неједнакости ваља мијешати с онијем, што се из западњега нарјечија увукло, те се и по овоме и по ономе говори, н. п. *виђеши* и *видиши*, *сиђеши се* и *сидиши се*, *лећеши* и *леташи*, *врћеши* и *вртиши* и т. д. Тако се по сјевернијем крајевима (у Сријему, Бачкој и Банату) увукло много овога изговора из западњега нарјечија у источно, н. п. *нисам, гди, овди, онди, свагди; желиши, леташи, видиши, позелениши*, и тако у свима оваковијем глаголима. У Бачкој може се чути и: *прид* кућом, *прико* Дунава, *ники* (мјесто *неки*), *николико* (м. *неколико*) и т. д. А у њеколике ријечи узело се *е* мјесто *и* (наопако), н. п. *Боле* ме глава (мјесто *боли* ме), *волем* (м. *волим*). У гдјекојим пак ријечима тако се помијешало *е* и *и*, да се не зна, кад које ваља казати, ни ондје, гдје је у значењу велика разлика, н. п. *требити* и *приби-*

ти, *превести* и *привести*, *пренети* и *приве ти* и т. д.

Сад, кад знамо ове разлике у језику нашему, можемо казати, да Г. Светић нема право, што у овијем ситницама пише не само, н. п. *векъ* по источноме нарјечију, *дѣло* по јужноме, а *гди* по западњему; него и једну ријеч двојако, н. п. *старонѣмачко* по јужноме, и *немачкій* по источноме!

Западњијем нарјечијем писали су, и сад пишу, Срби закона Римскога; јужнијем су писали многи Дубровчани, само што су слабо пазили на разлику онијех слогова, који се изговарају као *је*, који ли као *ије*, него су све писали са *іе*, па оставили читатељу, нека чита, како хоће, или како се гдје у стиховима може (у нас ја сам најприје почео писати тијем нарјечијем, и то по Херцеговачкоме говору; ово пак сад пишем по Дубровачкоме, да би се и оно у свему народу боље познало). Источнијем нарјечијем многи су наши списатељи по њешто писали и говорили, да тијем писати ваља; али може бити, да још нема ни једне књиге, која је једнако и свуда постојано њиме написана. Ја сам се трудио у књизи: „*Милош Обреновиħ* кнѧзь Сѣрскій, или грађа за Српску историју нашега времена" (у Будиму 1828.), да покажем примјер тога нарјечија, и мислим, да сам добро дотјерао, само што нијесам смјео, да кажем *нѣсам*, јер сам чуо, гдје се у Биограду и у Крагујевцу подсмијевају онима, који тако говоре; али сватко, ко посао овај разуми-је, мора признати, да је у овоме нарјечију правилније и приличније *несам* него *нисам*, ка-

когод и *где* него *гди:* у Далмацији се (особито у Котарима и у Буковици) по изговарању ове двије ријечи познају сељаци, кога су закона: како који рекне *гди* и *нисам*, одмах се зна, да је Римскога закона; а кад рекне *ђе* и *ниједсам*, онда се зна, да је Грчкога.

Сад би ваљало казати, јели које од овијех нарјечија боље или правилније од другога; и које би од њих било најприличније, да сви Срби њиме пишу; но то ћемо оставити за други пут и за мјесто приличније.

2) На страни 8. стоји *речїю*, а на стр. 15. *власшю*: а то ни једно није Српски твор. падеж; и тако ове двије погрјешке постављају Г. Светића у ред онијех списатеља, *који незнаду склањаши имена*. А *ирошенули* (на стр. 10.), мјесто *ирошенили*, поставља га у ред онијех, који *не знаду сирезаши глагола*. Г. Светић може рећи, да гдјекоји Срби говоре *ирошенуши;* то му се мора вјеровати; али списатељ, особито оваки, који Грамматицима науку даје, ваља да избира оно, што је правилније. Гдјекоји Срби, особито они, који су несрећом језика нашега имали међу собом више списатеља и књижевника *) говоре и: *иужаши* м.

---

*) Најглавније (и готово све) погрјешке у језику нашему постале су од нашијех дојакошњијех списатеља и књижевника. Ја док нијесам прешао у Сријем, нити сам чуо, н. п. говору (м. говоре), молу (м. моле), болу (м. боле); ни: на добрим коњу (м. на добром коњу), у нашим селу (м. у нашем селу); а сад, како су се и онамо (у Србији) умножили и с народом помијешали списатељи и

пузати, и *мирити* м. *мирише* и т. д; али прави списатељ ваља да зна, да је *пужем пузати*, као *режем резати*; а *мирисем мирисати*, као *пишем писати* и т. д. — Ако ће Г. Светић допустити, да се причастије свуда прави од трећег лица мн. броја у садашњему времену (с додатком *ћи*), онда су и *додаваћи* и *предаваћи* (на стр. 11.) погрјешке против спрезања глагола, јер се не говори *додавам* и *додавају*, *предавам* и *предавају*, него: *додајем додају*, и *предајем предају*. — Може ко рећи, да на оваке ситнице не ваља гледати; а ја мислим, да у овакога списатеља, као што Г. Светић за себе мисли да је, ваља још и на мање и на најмање, н. п. кад на стр. 11. пише *обише* (а не *обишо*), није ли на стр. 7. погрјешка *обишьй* (м. *обишій*)? На стр. 7. стоји: „одъ *досадашньи' система*':" да рекнемо, да је апостроф (') накрај прве ријечи метнут мјесто *X*, али мјесто чега је метнут накрај друге? Тако ја мислим, да је овај знак сувише и над *м* у „Грамматицима *Србским*';" јер је његово мјесто *само* ондје, гдје се какво слово изостави, које се у *говору не изоставља*.

Код оваквијех погрјешака Г. би Светић у другијех народа био између најгоријех списатеља (каковијех и нема у народа, који литера-

---

књижевници, оваке се погрјешке могу чути и у Биограду и у Крагујевцу, а може бити и у моме Трстићу. Тако: шта је у другијех народа језик угладило, очистило и у његовијем природнијем правилима утврдило, оно га је у нас искварило и нагрдило (и још га кварн и грди)!

туру имају), но у нас је, несрећом, опет између првијех, јер их има и много горијех од њега; и тако се по правди за њега може рећи: *он, као данашњи Српски списатељ, зна доста; али према ономе, што мисли, и о чему би рад друге увјерити, да зна, он не зна ништа; и кад не би друго ништа знао боље од Српскога језика и од етимологије, он би у ученоме свијету био прави фушер и шарлатан.*